

Se människan

Svenska
kyrkan

Underlag för miljödiplomering av event 2025

Sammanställd och uppdaterad av Christina Bernérus 2025-05-09, 2025-09-23

Innehåll

1. Om Se människan.....	3
2. Riktlinjer för hållbarhetsarbetet.....	4
3. Avgränsning	4
4. Organisation och ansvarsfördelning	5
5. Intressenter	6
6. Nulägesbeskrivning	7
6.1 Pastoral verksamhet.....	7
6.2 Förvaltning och ekonomi.....	7
6.3 Mat och dryck, pentry, material, inredning mm	8
6.4 Lokaler, energi, teknik, IT	8
6.5 Transporter och resor.....	9
6.6 Avfall och kemikalier	10
6.7 Kommunikation och påverkansarbete	10
7. Miljöaspekter.....	10
7.1 Påverkansarbete.....	11
7.2 Programbroschyr	11
7.3 Flygresor.....	11
7.4 Landtransporter	11
8 Rutiner	11
Pastoral verksamhet.....	11
Mat och dryck pentry, div material	12
Programbroschyrer/tidningar.....	12
Transporter	12
Avfall.....	12
Hållbarhetskommunikation	13
9. Mål och åtgärdsprogram.....	13
9.1 Pastoral verksamhet.....	13
9.2 Mat och dryck.....	14
9.3 Transporter	14
9.4. Hållbarhetskommunikation och Påverkansarbete.	14
10. Utbildning och kunskapsöverföring	15
11. Nödlägesberedskap och risker.....	15
12. Rutin för lagefterlevnad.....	16
13. Information.....	16
14. Uppföljning	16

1. Om Se människan

Se människan är Svenska kyrkans största publika kulturevenemang och är en del av Svenska kyrkans uppdrag att ”verka för ett rikt och mångfaldigt kulturliv som främjar dialogen kring religion och livstolkning” (Kyrkoordningen 10 kap. 3 §.). Se människan är både ett event och den största scenen på Nordens största kulturevenemang: Bokmässan på Svenska Mässan i Göteborg. Bokmässan har årligen omkring 90 000 besökare under fyra dagar och över 800 författare från mer än 30 länder medverkar i seminarier och scenprogram. Som Bokmässans största samarbetspartner har Se människan en unik möjlighet att lyfta olika existentiella frågor riktade till en bred publik.

Styrgruppen för Se människan fattade den 20/6–2019 beslut om att Se människan skulle miljödiplomerades enligt Svenska kyrkans miljödiplomerings för event och att detta skulle ske återkommande. Se människan 2019 diplomerades, men under de två pandemiåren 2020 och 2021 genomfördes endast en digital mäs sa och en hybridmäs sa med ett mycket begränsat antal besökare, vilket innebar att det inte fanns något underlag för diplomerings. 2022 återupptogs diplomerings och den har därefter genomförts årligen. Avsikten är att även diplomera Se människan 2025 enligt standarden för Svenska kyrkans miljödiplomerings för event.

En av Se människans målsättningar är att ”bidra till utveckling mot ett hållbart, rättvist och fredligt samhälle”. Som en del av det arbetet beslutades 2022, i samband med att Klimat krisen var tema på Bokmässan, att Se människan årligen ska arrangera minst ett seminarium med koppling till temat. Under Bokmässan 2024 anordnades åtta programpunkter med direkt anknytning till den långsiktiga temasatsningen Klimat krisen: fyra seminarier och fyra författarsamtal. Många av dem som en del av årets tema Sápmi.

Bokmässan 2024 hade 93 661 besökare och Se människan-scenen hade 8 810 besökare på plats, samt ett stort antal digitala följare. På scenen anordnades 60 författarsamtal, fyra morgonmeditationer och fyra seminarier. Utöver det anordnades ytterligare 13 seminarier på tre olika scener, samt två externa kvällsprogram och ett drygt tiotal fotoutställningar inom ramen för det fotografiska stråket.

Alla programpunkter på Se människan-scenen filmas och går att ta del av kostnadsfritt både under och efter Bokmässan. Ett urval av de filmade samtalen presenteras också digitalt under vinjetten Samtal om de stora frågorna, med syfte att vara ett underlag för fortsatta samtal och fördjupningsarbete. En av de tolv temarubrikerna är ”Klimat och miljö”.

2. Riktlinjer för hållbarhetsarbetet.

Se människans hållbarhetsarbete utgår från Göteborgs stifts miljöpolicy (senast uppdaterad och antagen 2024–08) vilken tar sin utgångspunkt i följande vision:

Skapelsen och allt liv utgår ur Guds hand. Därför är livet heligt och värdefullt i sig. Som Guds skapade medskapare är vi kallade att leva i en ömsesidig relation till skapelsen och värna livet på jorden. Göteborgs stift vill vara en förebild vad gäller hållbar utveckling, ta ett aktivt ansvar och stödja och inspirera stiftets församlingar och pastorat i vår gemensamma uppgift att värna Guds skapelse

Se människan är ett samlingsnamn för Svenska kyrkans arbete med kultur, media och livsfrågor på Bokmässan och bedrivs utifrån övertygelsen att Gud möter människan på många sätt. Se människan vill stimulera till möten mellan kyrkan och det allmänna kulturlivet och lyfta fram frågor om människosyn, livsfrågor och tro.

För att Se människan ska svara mot inledningens formuleringar om hållbarhet ska alla beslut som organisationen bakom Se människan tar göras med utgångspunkt från såväl effektmål som etappmål i Svenska kyrkans *Färdplan för Klimatet* ([Vårt arbete för klimatet - Svenska kyrkan](#)) och då särskilt effektmål 2 och 3 som innebär att vi ska verka för den värderingsförändring som vi som mänsklighet behöver åstadkomma och lyfta andliga och existentiella aspekter av klimatkrisen respektive stärka stödet till de människor som drabbas mest av klimatförändringarnas effekter trots att de bidragit till dem allra minst. Se människan bidrar till de båda effektmålen genom exempelvis seminarieprogram, samtal, morgonböner, litterära gudstjänsten samverkan med Act Svenska kyrkan, Sackeus.

Besluten som Se människan tar, görs också med utgångspunkt från **de Globala målen 3,6,7,12,13,14,15, 16 och 17** [Agenda 2030 - Svenska kyrkan](#)

3. Avgränsning

Miljödiplomeringen omfattar arrangemanget av Se människan på Bokmässan i Göteborg 2025. I diplomeringen ingår alla aktiviteter som direkt utförs eller bekostas av organisationen bakom Se människan inklusive alla aktiviteter som utförs av organisationen innan eventet som exempelvis resor. Samarrangemang som sker utanför mässans lokaler ingår inte i diplomeringen eftersom Se människan inte har full rådighet för de. Se människan har ändå en indirekt påverkan, där en positiv klimat- och miljöeffekt kan uppstå genom att innehåll och upplevelser bidrar till att på sikt förändra människors värderingar och beteende. Att utnyttja denna påverkansmöjlighet skulle dock kunna ses som en del i miljödiplomeringen.

I organisationen för Se människan räknas de personer som antingen sitter med i styrgruppen, temagruppen, är anlitade av styrgruppen eller av styrgruppen utsedd ansvarig för Se människan. Tillhörig organisationen räknas även de som bär ”Se människans” logotyp/klädsel under eventet.

4. Organisation och ansvarsfördelning

Grupper med beslutande och styrande funktion: som utgör eventorganisationen:

Styrgrupp

Göteborgs stift och Svenska kyrkan nationell nivå samarbetar med anordnandet av Se människan och de två representeras i **styrgruppen** som i sin helhet består av:

Pia Dahlén, Kyrkokansliet Uppsala, kommunikationschef

Karin Sarja, Kyrkokansliet Uppsala, kyrkosekreterare och avdelningschef

Jonas Ransgård, ordf. Göteborgs stift, direktor

Anna-Carin Rabnor, Göteborgs stift, enhetschef församlingsstöd inkl. Stiftets hållbarhetsarbete

Kristina Bergqvist, sekreterare och ansvarig för att diplomeringsarbetet synliggörs

Programansvariga

Mikael Ringlander, Göteborgs stift, programchef

Anna Rikner, konsult för Göteborgs stift

Koordinator

Kristina Bergqvist, uppföljning, styrning av medverkandes resor

Temagrupp för klimatseminarier (ny from 2022 då ett av Bokmässans tema var klimatkrisen)

Anna Rikner, Göteborgs stift

Michael Nausner, Kyrkokansliet, teolog, forskare

Kristina Bergqvist

Mikael Ringlander

Henrik Grape, SKR, präst och Senior Advisor on Care for Creation, Sustainability and Climate Justice

Maria Löfgren Gernes, Kyrkokansliet, Programkoordinator Färdplan för klimatet

Christina Bernérus, klimat- och hållbarhetssamordnare

Monterchefer - har helhetsansvaret över det som händer i montern under mässan

Anna-Carin Rabnor, ledare för montercheferna, ansvarar ytterst för hantering av kompost, källsortering mm

Lars Svedjenäs

Michael Ekdahl

Jan-Olof Arkstedt Broberg

Gruppledare – 12 personer från stiftskansliet som leder de ideella grupperna.

Ansvarsområden - arbetsleder montervärdar

Montervärdar - består av en stor grupp ideella som sköter kaffekokning, servering med mera.

Ansvarig för gruppen: Kristina Bergqvist med stöd från receptionen

Samtalsledare – Leder samtal på scenen med inbjuden gäst.

Scenvärdar - arbetar i par där den ena sköter teknikbordet och den andras ansvarsområde är scenen. PM för uppdragen ställs samman av koordinatör. Ansvarig: Torgny Lindén, Pål Irestad

Samordnare miljödiplomering: Christina Bernérus

Bygg och transportansvarig: Pål Irestad

Ansvarig för inköp av livsmedel och catering: Lotta Olsson, koordinatör

5. Intressenter

Olika intressenter berörs på olika sätt av eventet. Nedan visas de intressenter som berörs och på vilket sätt.

Huvudintressenter

Besökare till mässan	– Upplever det som händer på eventet, kunskapsöverföring.
Sv. kyrkans personal	– Arbetar med att skapa eventet.
Ideella funktionärer	– Skapar och möjliggör för eventets storlek och funktion.
Styrgrupp	– Beslutar och styr över eventets utformning.
Leverantörer	– Levererar nödvändiga varor och tjänster
Förlag	– Möjliggör för författare att delta i eventet.
Författare	– Skapar innehållet i eventet med sin närvaro och engagemang.
Svenska Mässan	– Äger bokmässan. Tillhandahåller lokal och övrig infrastruktur och möjliggör för Bokmässan som event.

Övriga intressenter

Verbum	– Exponering på plats på mässan/Svenska Kyrkans bokförlag.
Sensus studieförbund	– Exponering på plats på mässan.
Sackeus	– Exponering på plats på mässan.
Act Svenska kyrkan	– Exponering på plats på mässan
Göteborgs stad	– Levererar infrastruktur och PR kring eventet Bokmässan.
Fotografer/Årets bild	– Skapar utställningar kring monter/på mässan.
Pilgrim Sverige	– Exponering på plats på mässan.
Sigtunastiftelsen	– Utbildar samtalsledare/medarrangör.
Gäster och samarbetspartners	– Deltar i seminarier och andra aktiviteter
Yttre miljö	– Aktiviteter på eventet kan påverka besökares inställning till yttre miljö.

Samt sist men inte minst: **GBG:s stifts församlingar och pastorat** som sprider information och deltar i vissa fall med lokaler och personal samt rekryteringsbas för ideella.

6. Nulägesbeskrivning

Till grund för nulägesbeskrivningen 2025 ligger framför allt erfarenheter från tidigare mässor och dokumentationen och från uppföljningen från tidigare års Se människan (2022, 2023, 2024) kompletterad med information från Kultursamverkans hemsida och Svenska Mässans hemsida. Nulägesbeskrivningen är sammanställd under 1:a kvartalet 2025.

6.1 Pastoral verksamhet

Den pastoral verksamheten under de fyra dagar som Bokmässan pågår utgörs främst av söndagens litterära gudstjänst, morgonböner, samtal på Se människans scen, inslaget ”Samtal pågår”, aktiviteter i Pilgrimsmontern, samtal i samband med arrangemang i kyrkor och andra platser, samt genom spontana samtal i montern. Den praktiska verksamheten utgörs av arrangerandet av seminarier, samtal, fotoutställningar, inspelning för Youtube och podcast samt kaffeservering.

Vid utvärderingen av 2022 års Se människan (det året hade Bokmässan Klimatkrisen som ett av tre teman) beslutades att även kommande års arrangemang alltid ska ha med något seminarium och något/några samtal med särskilt fokus på klimat och hållbarhet. En speciell arbetsgrupp med personer från Kyrkokansliet och Göteborgs stift tillsattes. Gruppen har ansvaret att inför varje Se människan ta fram förslag på seminarier och samtal vilket utgör ett av uppsatta mål inom Kyrkans miljödiplomering för Se människan.

2024 års upplaga innehöll bland annat ett seminarium på temat: När ursäkten är framförd med Martin Modéus, ärkebiskop Svenska kyrkan, Katarina Pirak Sikku, konstnär som utforskar rasbiologins konsekvenser och Erik-Oscar Oscarsson, ordförande Samiska rådet i Svenska kyrkan. Moderador Karin Sarja, avdelningschef Kyrkokansliet.

En grundpelare i genomförandet av Se människan utgörs av präster, diakoner, kanslimedarbetare, samt inte minst ett stort antal ideella (*Bokmässans vänner*). Dessa personer har uppdrag som bland annat montervärdar, utvärderare genom det särskilda uppdraget *Öga och Öra*, ansvariga för ytan, scenvärdar, teknikansvariga och samtalsledare. Som samtalsledare på Se människans scen återfinns också inte helt sällan ärkebiskopar och biskopar.

6.2 Förvaltning och ekonomi

Se människan finansieras med medel från den befintliga budgeten och särredovisas inte. Eventet har heller inga egna placeringar eller konton. Banker och fonder som används är hållbarhetskontrollerade enligt gällande rutin för Svenska Kyrkan.

Svenska kyrkan klimatkompenserar sedan 2019 flygresorna för gäster.

Insamlingar har skett under eventet under flera år kopplat till social hållbarhet som exempelvis ”Flower of Hope”. 2022, 2023 och 2024 bortskänktes böcker (frivilligt bidrag), vilket var mycket

uppskattat. Ca 26 000 kronor kom in via swish 2024. Ingen kontanthantering förekommer. Observera att inget eget mål är formulerat under Förvaltning och ekonomi!

6.3 Mat och dryck, pentry, material, inredning mm

Tidigare kallades detta område för varor och tjänster, men då det framför allt handlar om mat och dryck samt pentry och till viss del inredning och annat material får det från 2025 vara rubriken för detta område. Köp av tjänster för ljud och bild ligger under 6.4 Lokaler, energi, teknik, IT. Uppgifter/mål rörande Se människans folder återfinns under område 6.7 Kommunikation

Mat och dryck serveras till medarbetare på mässan i anslutning till byggandet av mässmonter och de flesta år serveras även mat på ett mingel vid invigningen, samt vid en middag som biskopen bjuder in till. Kaffe och socker (rörsocker) har under alla år varit ekologiskt och Fairtrademärkt och den mjölk som serveras till kaffet ekologiskt. Träskedarna är FSC-märkta och servetterna från Office Depot är miljömärkta med Ecolabel. De ca 7 000 kopparna kaffe som bryggs under mässdagarna serveras i en miljömärkt pappersmugg. Gästerna på scenen får vatten från kranen.

Utbudet av fast föda har varierat med kött/fisk och vegetariskt med fokus på allergener.

All mat och dryck som serveras ska uppfylla kraven nedan dvs

- Alla äggprodukter ska ha svenskt ursprung.
- Alla mejerivaror ska vara ekologiskt certifierade.
- Fisk ska vara certifierad MSC-märkt.
- Vin/kaffe/te/socker ska vara certifierat ekologiskt och Fairtrade.
- buteljerat vatten ska undvikas så långt det är möjligt.
- Om mingel förekommer ska måltiden vid detta följa kraven för One Planet Plate (OPP)
- Om kött serveras ska det vara certifierat ekologiskt

Övrigt. Ingen försäljning sker av vare sig varor eller mat och dryck under mässan. Sackeus står dock i anslutning till mässmontern med sitt utbud av Fairtradecertifierade varor (flertalet är även kravmärkta).

All inredning som används i montern plockas ner och återanvänds.

Arbetskläder som medarbetare använder i samband med mässan återanvänds varje år och kemtvättas efter mässans slut inför nästa års mässa.

Växter hyrs av Svenska Mässan.

Se BILAGA 1: Leverantörslista

6.4 Lokaler, energi, teknik, IT

Bokmässan hålls på Svenska Mässan i Göteborg och eventet Se människan har således svårt att genomföras någon annanstans åtminstone i den form som sker på Bokmässan.

Enligt svenska mässans webbsida har man sedan 2022 en ny hållbarhetsstrategi implementerad vilken i korthet innebär att svenska mässan satsar särskilt på fyra fokusområden: Hållbara möten,

Hållbara val, Cirkulära resurser och Relationer och hälsa. En del i detta arbete är en 1000 kvadratmeter stor solcellsanläggning på mässtaket. Vidare skriver man att Cirkulära resurser är ett prioriterat fokusområde inom hållbarhet för Svenska Mässan Gothia Towers och solcellsanläggningen är ett av mötesplatsens initiativ som bidrar till att möta FN:s globala mål för hållbar utveckling till 2030. Deras anläggning drivs helt på fossilfri el från vind och sol. Läs mer om Mässans certifieringar mm på [Hållbarhet - Svenska Mässan Gothia Towers \(svenskamassan.se\)](https://www.svenskamassan.se/hallbarhet).

Allmänljust (100 procent LED) beställs från Svenska Mässan. Monterns inredning och teknik beställs dels från Svenska Mässan dels från Informationsteknik och dels sådant som finns i det egna lagret. Under den tid som mässan pågår dimras allmänljust i taken och ett litet antal LED-lampor är på som spottar till vissa ytor.

En stor elförbrukare är de kaffebryggare som lånas av Sackeus, men som samtidigt är de "hjärtat" i vår monter och därför oundgängliga.

Verbum och Sensus studieförbund hyr tre monterytor av Se människan. Sensus är även medarrangör i vissa programpunkter.

6.5 Transporter och resor

Se människan anordnar både seminarier och författarsamtal. Till samtalen bekostas normalt inga resor. Till seminarier sambokas i så stor utsträckning som möjligt personer med förlag, vilket innebär att Se människan betalar ca 1/3 av dessa författares resor.

Ca 40 Samtalsledare är på plats - som Se människan själva anlitar. Dessa personer åker huvudsakligen med tåg eller andra kollektiva färdmedel till Göteborg. Ett färre antal författare eller andra medverkande anlitas av Se människan, vilka oftast bor långt utanför Sverige. Deras flygresor klimatkompenseras sedan 2019. Personal från Kyrkokansliet i Uppsala reser med tåg.

Till grund för de resor som görs i samband med Se människan ligger stiftskansliets och Kyrkokansliet miljö- och resepolicy/riktlinjer.

För att det ska vara möjligt att bygga en fungerande och välkomnande monter krävs en del transporter. Det handlar blanda annat om transport av material från och till Stiftskansliet, förrådet på Flöjelbergsgatan 3D, Härlanda församling, Sackeus Göteborg och Annedals församling. Två lastbilar från Circle K hyrs under totalt två dagar. Lastbilarna som går på diesel kör ca 20 mil under dessa två dagar och utgör en kostnad på ungefär 12 000 kr. Utsläppen från dessa resor uppskattas till ca 0,1 ton CO₂e. (enligt Cemsys). Tyvärr finns ännu inga lastbilar med lyft som går på el. Däremot tankas om möjligt HVO 100 eller diesel med bioinblandning.

Tillkommer gör Runow Media transport till och från mässan, 100 mil med personbil tankad med diesel.

Inför 2023 års mässa undersöktes möjligheten att köpa tjänsten att transportera till och från mässan, men det skulle innebära väsentligt merarbete för de inblandade. Inför 2025 planeras att köpa viss transporttjänst. Se mål 9.3.

6.6 Avfall och kemikalier

Även om alla som på olika sätt medverkar i samband med Se människan har ambitionen att källsortera korrekt, händer det givetvis att det blir fel, främst p.g.a. brist på kärl. Det mesta avfallet är kaffesump, kaffemuggar, överskott på foldrar, lastpallar samt en del plastemballage.

Inför Se människan 2019 fördes ett flertal samtal med Svenska Mässan om bland annat källsortering, men ändå uppstod vissa problem under mässtdagarna (för små kärl för kaffesumpen, brist på källsorteringskärl/containrar vid rivningen på söndagskvällen). Sorteringen 2019 fungerade till ca 75 %. Ett omtag gjordes inför 2022 och efter många samtal kunde till slut all kaffesump samlas in och tas om hand. Kaffesumpen gick till Kretslopp och vattens återvinning (med hjälp av restaurangen). Under Se människan 2023 och 2024 fungerade hanteringen av kaffesump från kaffekokarna exemplariskt. Övrig sortering fungerade också utan direkta komplikationer. En viss mängd papp och papper togs dock tillbaka till kansliet och sorterades där eftersom återvinningskärlen på mässan inte fanns tillgängliga hela söndagskvällen. Liksom vid tidigare event är kemikalieanvändningen minimal och begränsas till diskmedel. Det finns kärl för farligt avfall som tas om hand av Se människan, men inget sådant uppstod vare sig 2022, 2023, 2024.

6.7 Kommunikation och påverkansarbete

2019 utarbetades en plan för att kommunicera Svenska kyrkans hållbarhetsarbete vid minst tre tillfällen under pågående mässta – varav minst en fast exponeringspunkt. Den strategin genomföras även 2022, 2023, 2024. 2022 när Klimat var ett av Bokmässans tre teman kommunicerades givetvis hållbarhetsarbetet mycket mer. En QR kod togs fram 2022 som leder besökaren till mer information. QR-koden användes även 2023 och 2024.

Monteransvariga får varje år en särskild information om klimat- och miljöarbetet.

Fr.o.m. 2023 års Se människa synliggörs klimat- och hållbarhetsarbetet i pilgrimsmontern (Pilgrims walk for future) och i foldern. Från och med 2025 har foldern åter blivit en tidning, men i ett mindre format än tidigare år. För spridning av denna finns en särskild rutin formulerad.

I år synliggörs arbetet för miljödiplomering/Färdplan/klimaträttvisa via en QR-kod. Se **Mål 5**:

7. Miljöaspekter

En viktig del i en organisations eller företags miljöledningsarbete är att fastställa så kallade betydande miljöaspekter. Det innebär att ta reda på vilken eller vilka aktiviteter, produkter eller tjänster som har störst miljöpåverkan. Traditionellt är det de negativa miljöaspekterna som lyfts fram som de i särklass viktigaste, men för ett universitet eller ett stiftskansli eller kanske ett event som Se människan är troligtvis de positiva miljöaspekterna ännu viktigare. Exempel på positiva miljöaspekter kan vara inköp, undervisning, seminarier och samtal.

För Se människans del har under de år eventet diplomerats, ett antal negativa miljöaspekter såsom flygresor för medverkande, transporter inför och efter eventet, tryckning av tidningar och foldrar kunnat identifierats. Fr.o.m. 2022 års event lyfts än mer det positiva påverkansarbetet. Se vidare mål

7.1 Påverkansarbete

Se människan har ca. 10 000 besökare, vilket gör att Se människan har stora möjligheter att påverka positivt genom att kommunicera hållbarhet i olika former. Bland annat finns sedan 2023 en särskild klimatgrupp. Genom att lyfta fram Biskopsbrevet, Färdplan för klimatet vid borden/mont-rarna/Sackeus *På andra sidan* kan klimat- och hållbarhetsfrågorna belysas oavsett vilket tema Bokmässan har.

7.2 Programbroschyr

Inför övergången till en folder beräknades klimatbelastningen fram vilken hamnade på ca 600–650 kg CO2 ekvivalenter (att jämföra med ca 900 kg CO2-ekvivalenter från de två flygresorna som gjordes 2023). Då en snygg och informativ foldern är viktig för såväl en bra spridning av Se människans program som av den hållbarhetsinformation vi vill förmedla finns inga planer på att upphöra med en tryckt folder. Distributionen arbetas med inför varje år. Se också punkt 6.7 Den mindre tidningen distribueras med hjälp av kansliets medarbetare och ideella samt med posten tillsammans med Korsväg.

7.3 Flygresor

År 2022 då Bokmässans tema var Sydafrika blev klimatpåverkan 11,9 ton CO2-ekvivalenter. År 2023 minskades klimatpåverkan till ca 0,9 ton, eftersom endast två gäster från Europa flög. Klimatkompensering sker via ZeroMission ([ZeroMission](#)). 2024 skedde inga flygresor.

7.4 Landtransporter

Flera olika landtransporter med bil och liten lastbil sker runt om Göteborg med kranskommuner. Transporter sker under minst 2 dagar. Vid utvärderingen av 2022 års lokala transporter framkom att drivmedelsåtgången och därmed klimatutsläppen är ganska ringa, men transporterna kan ändå göras betydligt mer klimatsmarta. Särskilt det år då det går att få tag på eldrivna fordon med lyft. En undersökning gjordes också om det skulle vara möjligt att köpa tjänsten.

8 Rutiner

Pastoral verksamhet

A. Från och med 2023 års Bokmässa ska minst ett par programpunkter med fokus på klimat och hållbar utveckling anordnas. Programpunkterna kan vara fristående eller i kombination med något av de andra temana för året.

Programpunkterna tas fram av en arbetsgrupp utifrån ett brett och långsiktigt perspektiv på temat klimat. Gruppen ska bestå av 5 till 8 personer som gemensamt ska besitta såväl en god teologisk kunskap, som miljömässig. Maria Löfgren Gernes, Michael Nausner, Henrik Grape, Christina Bernérus, Mikael Ringlander, Anna Rikner, Kristina Bergqvist ingår inledningsvis i gruppen.

B. Vid den litterära gudstjänsten ska gudstjänsten i dess samtal, böner, texter och/eller psalmer innehålla inslag som berör klimat sett ur ett holistiskt perspektiv. Ansvarig präst ska tillse att denna rutin uppfylls.

Mat och dryck pentry, div material,

Vid planering av kommande års Se människan åligger det den person som ansvarar för beställning av måltider och livsmedel att säkerställa att dessa följer uppsatta riktlinjer. Kaffet ska beställas från Sackeus. Vid tveksamheter rådgörs med stiftets klimat- och hållbarhetssamordnare.

- Alla äggprodukter ska ha svenskt ursprung.
- Alla mejerivaror ska vara ekologiskt certifierade.
- Fisk ska vara certifierad MSC-märkt.
- Vin/kaffe/te ska vara certifierat ekologiskt och Fairtrade.
- buteljerat vatten ska undvikas så långt det är möjligt.
- Om möjligt ska måltiden vid minglet följa kraven för One Planet Plate (OPP)
- Om kött serveras ska det vara certifierat ekologiskt och märkt med Ursprungsland Sverige.

Vid planering av Se människan åligger det den person som ansvarar för beställning av, servetter träskedar kaffemuggar, produktionen av foldrar etc. att tillse att dessa ska vara miljömärkta/utföras av miljöcertifierat företag och att inköpen görs av ramupphandlade leverantörer. Se också 6.3

Programbroschyrer/tidningar

Inför varje mäsas ska 2 till 3 personer utses som varje morgon och eftermiddag har i uppdrag att lägga ut foldrar/tidningar på angivna platser.

Transporter

En rutin vad gäller logistik för att minimera körsträckor och effektivisera ska dokumenteras. Ansvarig är Pål Irestad.

Avfall

- Vid planering av kommande Se människa ska säkerställas att kaffesumpen från bryggningen av kaffe under alla de dagar Se människan pågår kunna komposteras till 100 %.
- I kontakten med svenska mässan ska krav ställas gällande möjligheten att kunna sortera ut papper, kartong, plast vid rivning av montern. Pål Irestad har i uppdrag att avdela någon som har koll på när återvinningskärnen är på plats. Är det ändå inte möjligt att sortera på mässan tas materialet med tillbaka till stiftskansliet och källsorteras där.

Hållbarhetskommunikation

- De personer som ansvarar för kommunikationen före och under Se människan ska tillsammans med stiftets klimat- och hållbarhetssamordnare tillse att klimat- och hållbarhetsarbetet synliggörs i foldern, de interna infokanaler och under eventet. (Pärmen)
- Koordinatör för Se människan ansvarar för att ovanstående rutiner finns tillgängliga digitalt och i Pärmen.
- Koordinatör för Se människan ansvarar för att ovanstående rutiner finns tillgängliga digitalt och i Pärmen.
- Inför varje mäss ska 2 till 3 personer utses som varje morgon och eftermiddag har i uppdrag att lägga ut foldrar på angivna platser.

9. Mål och åtgärdsprogram

Samtliga delmål och tillhörande åtgärdsprogram ska vara fastställda av eventets beslutande nivå. Ansvariga för måluppfyllnad kan delegera uppgifter, men är fortsatt ytterst ansvariga. Samtliga mål har en koppling till Svenska kyrkans färdplan för klimatet och specifikt mål i Agenda 2030. Fr.o.m. 2025 års Se människa formulera ett färre 3 till 4 antal mål då flera av tidigare års delmål omvandlats till rutiner. Samtal har börjat föras med nationell nivåns handläggare och andra diplomerade event om hur man kan öka ambitionsnivån för hållbarhetsmålen när de mer givna målen övergår till att bli rutiner. Detta samtal fortsätter under 2025.

9.1 Pastoral verksamhet

Mål: Att lämna in minst två förslag till Yttrandefrihetsscenen (förutom ett seminarium på mässans scen enligt rutin)

Aktiviteter:

Förslag tas fram gemensamt i Fokusgruppen för klimat.

Ansvarig för att målet nås: Anna Rikner

Vem/vilka som ska utföra aktiviteterna:

Utses av Fokusgruppen, Kristina koordinerar

Resurser som tilldelats:

Mål ska vara uppnått: 2025-05-12

A Uppföljning mål/aktiviteter: Löpande under vecka 37/38

B Uppföljning sker vid eventorganisationens uppföljningsmöte i oktober/november efter Se människans genomförande 2025.

A Ett av förslagen antaget, Får Ekosystem ha en egen röst och kommer att ges under eventet.

.

9.2 Mat och dryck

Mål: I möjligast mån endast servera mat som uppfyller kraven för OPP

Ansvarig för att målet nås: Lotta Olsson

Vem/vilka som ska utföra aktiviteterna: Lotta Olsson

Resurser som tilldelats: Ej sannolikt att extra ekonomiska resurser krävs.

Mål ska vara uppnått: 2025-09-12

A Uppföljning mål/aktiviteter: Löpande under vecka 37/38

B Uppföljning sker vid eventorganisationens uppföljningsmöte i oktober/november efter Se människans genomförande 2025.

A Inte heller detta år kommer mingelmat serveras. För övrig kost fullföljs rutinen.

9.3 Transporter

Mål: Senast 2027 ska de interna transporterna vara fossilfria. Delmålet för 2025 års Se människa: Med gjord kartläggning som grund köpa vissa transporttjänster för att därigenom kunna öka samkörningen och minska utsläppen.

Aktiviteter:

Viss samkörning

Ansvarig för att målet nås: Pål Irestad

Vem/vilka som ska utföra aktiviteterna: Pål Irestad

Resurser som tilldelats:

Ej sannolikt att extra ekonomiska resurser krävs.

Mål ska vara uppnått: 2025-09-12

A Uppföljning mål/aktiviteter: Löpande under vecka 37/38

B Uppföljning sker vid eventorganisationens uppföljningsmöte i oktober/november efter Se människans genomförande 2025.

A Viss tillbakatransport kommer att ske med hjälp av Informationsteknik Scandinavia AB. Fylligare uppföljning vid mötet okt/nov2025.

9.4. Hållbarhetskommunikation och Påverkansarbete.

Mål 1: Synliggöra hur Kyrkan arbetar för klimat och hållbarhet på ”Andra sidan”, exempelvis Walk for Future i Pilgrimsmontern, i Foldern, i sidoevent i kyrkor mm

Mål 2: Höja ribban för omfattningen av hur ofta och mycket Svenska kyrkans klimat- och hållbarhetsarbete (Färdplan för klimatet, Kyrkans miljödiplomering) kommuniceras.

Mål 3: Fotoutställning om Håpets pilgrimsseglats sommaren 2025

Mål 4: Lyfta klimat- och hållbarhetsarbetet i programbroschyr/tidning 2025

Mål 5: En tydlig skylt med QR-kod miljödiplomering/Färdplan/klimaträttvisa.

Aktiviteter:

1. Det ska finnas information om PWFF och värdar som kan berätta om sina erfarenheter från vandringar de deltagit i
2. Texter om Kyrkans miljödiplomering och Färdplan för klimatet ska visas varje dag i PP som visas, förslagsvis under 60 sek vid minst tre tillfällen
Diplomet ska ha en plats där det syns väl. Tydlig och relevant information på webben
3. Fotoutställning. 15 till 20 foton tas fram efter pilgrimsseglatsens genomförande
4. Anna Rikner ska tillse att en halvsida frigörs i tidningen för Se människan
5. Kristina Bergstift gör en skylt (större vägg)

Ansvarig för att målet nås: (Kommunikatör Micael Lind), Christina Bernérus, Carina Frykman

Vem/vilka som ska utföra aktiviteterna: Se ovan

Resurser som tilldelats: Från Hållbarhetsbudget

Mål ska vara uppnått: 2025-09-21

A Uppföljning mål/aktiviteter: Löpande under vecka 37/38

B Uppföljning sker vid eventorganisationens uppföljningsmöte i oktober/november efter Se människans genomförande 2025.

A Samtliga aktiviteter är förberedda och klara. Fotoutställning med 20 bilder från Håpets pilgrimsseglats monteras tisdag 23 september.

10. Utbildning och kunskapsöverföring

Utbildning sker enligt Utbildningsplanen, se BILAGA

Utbildning skedde den 16 och 17 september 2025.

11. Nödlägesberedskap och risker

Bedömning av särskilda miljörisker:

Risk	Förebyggande åtgärder
Felaktig hantering av farligt avfall.	Checklista ska skapas om vad som är farligt avfall och hur det ska tas hand om.
Olycka/incident under transport kan medföra läckage av diesel/bensin/olja.	Förare ska följa gällande föreskrifter från uthyrare av fordon samt gällande trafikregler. Förare ska också veta var de vänder sig om olycka/incident inträffar.

Rutiner för nödläge:

Rutiner för Svenska Mässan, Se människan och Svenska kyrkan:

Vid ev. utrymning så svarar mässan för det via ett högtalarsystem genom vilket man lämnar instruktioner.

Det finns en nära kontakt och ett samarbete med Svenska Mässans säkerhetsavdelning. Programansvariga Mikael och Anna går igenom vilka gäster vi har och när. Under mässdagarna finns mässans säkerhetspersonal på plats liksom polis.

Dialog finns även med Svenska kyrkans säkerhetsansvarige på nationell nivå.

Vid montervårdsinfon tar vi upp säkerhetsfrågorna.

Under mässdagarna finns det alltid en monterchef på plats. Denne har möjlighet att kontakta mässans säkerhetsorganisation och sjukvårdsorganisation.

12. Rutin för lagefterlevnad

En lista över alla miljölagar som regelbundet uppdateras ligger på Hållbarhetsportalen.

Bevakning av miljölagstiftning - Svenska kyrkan intranät - Hållbarhetsportalen.

Laglistan ska beaktas vid planering av mål och aktiviteter.

13. Information

Kommunikation med intressenter enligt kommunikationsplan i BILAGA 3

Information och dokumentation om miljödiplomeringen finns på Göteborgs stifts HEMSIDA och Kultursamverkan.se

14. Uppföljning

Styrgruppen ska låta genomföra intern revision, dels före den externa revisionen och efter eventets genomförande. Arbetet kan delegeras. Uppföljningen ska dokumenteras.

Intern uppföljning planerad till september 2025. Denna skedde löpande under vecka 37 och 38

Extern revision 2025, 19 september, utfördes av diplomerare Hanna Hermansson, Göteborgs begravningssamfällighet. Från arbetsgruppens sida deltog Kristina Bergqvist, Anna-Carin Rabnor och Christina Bernérus.